

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ КОНЦЕПЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ПРАЦІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Дрожжана О.У.

Державне регулювання у сфері забезпечення безпечної життєдіяльності працюючого населення в аграрному секторі економіки потребує здійснення державної політики, яка повинна ґрунтуватися на єдиних концептуальних засадах.

В системі агропромислового виробництва знаходяться підприємства різних форм власності з широким спектром професій працюючих, різними взаємовідносинами між ними та розмаїттям схем управління сільськогосподарським виробництвом, що в свою чергу, ускладнює єдиний підхід до системи управління охороною праці.

Виробничий травматизм в аграрному секторі економіки має тенденцію до зниження, але залишається ще досить високим – у 2017 році травмовано 361 особа, з них 52 – смертельно; у 2016 році – травмовано 578, з них 83 – смертельно [1].

За останні роки спостерігається зростання тяжкості травмування, посилилися проблеми лікування потерпілих внаслідок скорочення лікувальних закладів в сільській місцевості і нестачі коштів для придбання ліків.

Найбільш часто в сільськогосподарському виробництві травмуються механізатори, тваринники, сторожа, керівники і спеціалісти, водії автомобілів.

Щорічно більше половини профзахворювань в сільськогосподарському виробництві отримують механізатори, в основному внаслідок недоліків конструкції машин та устаткування; тваринники, через перенапруження при виконанні тяжких немеханізованих робіт.

На фоні зменшення обсягів виробництва збільшується травмування людей таких професій, як сторож чи охоронник, внаслідок пожеж та злочинів, вчинених іншими особами.

Очікувані в результаті реформування аграрного сектора економіки позитивні зрушення – зростання виробництва продукції, поповнення машинно-тракторного парку, збільшення поставок паливно-мастильних матеріалів, а тому збільшення обсягів механізованих і автотранспортних робіт, ріст поголів'я худоби – можуть викликати зростання виробничого травматизму і професійних захворювань.

Ситуація, що склалася з травматизмом в аграрному секторі економіки, обумовлена низкою причин, серед яких [2]:

- порушення стандартів безпеки та відсутність дієвих механізмів притягнення посадових осіб до відповідальності за недотримання вимог безпеки праці та безпечності промислової продукції;
- недосконалість форм і методів роботи з працюючим населенням з питань забезпечення особистої безпеки і культури праці при користуванні небезпечною для людини технікою, паливом, електроенергією тощо;

- зниження відповідальності та вимогливості посадових осіб щодо контролю за дотриманням норм та правил безпеки праці і допуск до роботи працівників у нетверезому стані;

- недоліки в конструкції машин та обладнанні;

- недостатня наявність коштів.

З ускладненням стану демографічної ситуації в Україні, зменшенням народжуваності та значним перевищенням показників смертності над народжуваністю в сільській місцевості актуальним постає питання усунення причин нещасних випадків та їх негативних наслідків, прискорення реформування державної політики в сфері профілактики травматизму в агропромисловому виробництві та вдосконалення системи управління охороною праці.

Державна політика в сфері охорони праці в аграрному секторі економіки повинна бути спрямована на [2]:

- створення умов для безпечної життєдіяльності населення країни, зайнятому в агропромисловому виробництві, запобігання нещасним випадкам виробничого характеру, усунення їх причин та соціальний захист потерпілих;

- створення системи моніторингу безпечної життєдіяльності працюючого населення;

- створення і розвиток відповідної інфраструктури виробництва та його управління для забезпечення безпечної життєдіяльності працюючого населення;

- посилення відповідальності посадових осіб, дії чи бездіяльність яких стали основною або супутньою причиною нещасного випадку.

В галузях агропромислового виробництва в даний час діють такі негативні фактори:

- старіння основних фондів, зростаюча кількість фізично зношеного і морально застарілого обладнання, машин і механізмів, що не відповідають безпечним умовам праці;

- постійно зростаюча кількість робочих місць, що не відповідають вимогам нормативно-правових актів з охорони праці, незабезпеченість працюючих засобами індивідуального захисту;

- значне послаблення трудової і виробничої дисципліни.

Основними особливостями організації виробничого процесу в аграрному секторі економіки є [3]:

- сезонність робіт, що практично не дає можливості в окремі періоди року дотримуватися нормативної тривалості робочого дня, внаслідок чого щорічно травматизм досягає пікових значень в одні й ті ж місяці року. Перший пік припадає на липень-серпень (пора збирання ранніх зернових і зернобобових). Другий пік травматизму припадає на жовтень.

Прагнення зібрати врожай в стислі строки, часто в умовах нестійкої погоди, при недостатній кількості збиральної техніки, значній її зношеності і низькій надійності спонукає керівників господарств, спеціалістів і безпосередніх виконавців робіт до продовження тривалості робочого дня. Ці

наміри, при недотриманні виваженого режиму роботи і відпочинку, послабленні контролю і самоконтролю за виробничою та трудовою дисципліною, втраті внаслідок втоми пильності в дотриманні правил безпеки праці, а інколи нехтування ними, досить часто призводять до травм;

- нерівномірна завантаженість працівників протягом року. Кількість працюючих в агропромисловому виробництві в липні переважає середню за рік на 13-16%;

- залучення до роботи в напружені періоди підлітків та осіб пенсійного віку. В липні кількість їх досягає 4-5% загальної кількості тих, що працюють в цей час в сільському господарстві.

Що стосується осіб пенсійного віку, то реальні їх фізичні можливості часто не дозволяють їм уникнути травм в екстремальних ситуаціях при роботі сторожами, на гужовому транспорті тощо;

- розосередженість працюючих по великій території, що практично унеможливорює постійний контроль за безпекою праці з боку відповідних посадових осіб, котрі вимушені покладатись на самоконтроль і самодисципліну працюючих;

- доступність виробничих площ і робочих місць (поля, ферми, машинно-тракторні стани, ремонтні майстерні, інші місця скупчення техніки і худоби) для працівників підприємства, які в даний час не працюють на цих робочих місцях, а також сторонніх осіб та підлітків;

- робота невеликих тимчасових груп непостійного складу працівників та поодинці, без оперативного зв'язку з виробничою базою, віддалено від пунктів сервісу, технічної і медичної допомоги;

- основна частина сільськогосподарських підприємств є господарства з широким спектром аграрного виробництва – вирощування різних видів продукції рослинництва і тваринництва, їх переробка, а також будівництво, транспортні роботи, ремонтне і технічне обслуговування сільськогосподарської техніки тощо. Тому головним товаровиробником на виробництві є професія тракторист-машиніст, який виконує роботи на різних за функціональним призначенням машинах значної конструктивної складності і в різних зовнішніх умовах, що збільшує виникнення загрози травмування.

Отже, Концепція з організації робіт з охорони праці в аграрному секторі економіки в нових умовах господарювання спрямована на:

- виконання законодавчих вимог щодо пріоритету життя і здоров'я працівників по відношенню до результатів виробничої діяльності незалежно від форм власності та кількості працюючих;

- створення умов для безпечної праці, запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням на виробництві і усунення їх причин;

- забезпечення соціального захисту потерпілих від нещасного випадку;

- створення і розвиток належної інфраструктури для забезпечення виконання вимог з питань охорони праці;

- посилення відповідальності посадових осіб, дії чи бездіяльність яких стали основною або супутньою причиною нещасного випадку на виробництві;

- широке впровадження економічних важелів у роботі по охороні праці.

Список використаних джерел

1. віт Фонду соціального страхування України за 2017 рік.
2. Концепція з організації охорони праці в аграрному секторі економіки в нових умовах господарювання: станом на 06.2008 р. / Мінагрополітики України, № 182 від 15.09.2000. – 6 с.
3. Федоров М.І. Охорона праці в галузі АПК / М.І.Федоров, О.У.Дрожчана – Полтава: РВВ ПДАА, 2014. – 240с.

Значні особливості є у функціональних підрозділах державного управління агропромисловим комплексом.

Поряд з функціональними підрозділами в структурі органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування передбачені державні інспекції - по нагляду за технічним станом машин, обладнання та якості пально-мастильних матеріалів, ветеринарної медицини, якості та формування ресурсів сільськогосподарської продукції.

Наглядові функції з питань охорони праці більшості названих державних інспекцій тісно пов'язані.

Міністерству підпорядковані станції і центри по проведенню державних приймальних і періодичних випробувань техніки і технологій для агропромислового виробництва. Вони атестовані Державним комітетом України з питань стандартизації, метрології та сертифікації на проведення сертифікаційних випробувань і мають повноваження на видачу сертифікатів відповідності.

У віданні міністерства знаходяться навчальні заклади освіти різних рівнів акредитації по підготовці спеціалістів середньої ланки та вищої кваліфікації. Це вимагає створення безпечних умов в процесі безпосереднього навчання та під час проходження виробничої практики.

3. Основні завдання Концепції з організації охорони праці в аграрному секторі економіки в нових умовах господарювання

Концепція з організації робіт з охорони праці в аграрному секторі економіки в нових умовах господарювання (далі - Концепція) спрямована на:

- виконання законодавчих вимог щодо пріоритету життя і здоров'я працівників по відношенню до результатів виробничої діяльності незалежно від форм власності та кількості працюючих;
- створення умов для безпечної праці, запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням на виробництві і усунення їх причин;
- забезпечення соціального захисту потерпілих від нещасного випадку;
- створення і розвиток належної інфраструктури для забезпечення виконання вимог з питань охорони праці;
- посилення відповідальності посадових осіб, дії чи

бездіяльність яких стали основною або супутньою причиною нещасного випадку на виробництві;

- широке впровадження економічних важелів у роботі по охороні праці.

Відповідно до поставленої мети основними завданнями Концепції є:

- відпрацювання взаємодії всіх функціональних підрозділів органів влади у сфері управління агропромисловим комплексом як по горизонталі, так і по вертикалі, їх взаємодії з органами державного нагляду та об'єднань громадян і найманих працівників;

- розробка програм комплексного вирішення проблем охорони праці і мінімізації дії окремих небезпечних і шкідливих факторів на виробництві;

- розробка науково-обґрунтованого підходу до комплексної оцінки стану умов і безпеки праці на кожному підприємстві для об'єктивного визначення розмірів страхових внесків на страхування від нещасних випадків та профзахворювань;

- уточнення структурної побудови галузевих служб охорони праці, завдань і функціональних обов'язків її підрозділів, їх правове закріплення;

- розвиток науки по охороні праці в агропромисловому комплексі;

- розробка та перегляд нормативно-правових актів з питань охорони праці.

4. Принципи організації охорони праці в аграрному секторі економіки в нових умовах господарювання

Державна політика в аграрному секторі економіки в питаннях охорони праці і профілактики виробничого травматизму базується на принципах:

- комплексного розв'язання завдань охорони праці на основі міжнародних стандартів, національних, державних та галузевих програм з урахуванням інших напрямків економічної і соціальної політики, досягнень в галузі науки і техніки та охорони довкілля;

- використання економічних методів управління охороною праці;

- удосконалення системи управління охороною праці в аграрному секторі економіки;

- організації навчання керівників і працівників підприємств з питань охорони праці;

- забезпечення координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та об'єднань громадян у вирішенні проблем охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці;

- співробітництві і проведення консультацій між власниками та

працівниками при прийнятті рішень з охорони праці;

- міжнародного співробітництва в питаннях охорони праці, використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і підвищення безпеки праці;

- сприяння місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у створенні на добровільних засадах недержавних формувань з охорони праці для:

- кваліфікованого професійного обслуговування підприємств, у складі яких відсутні посади відповідних спеціалістів з питань охорони праці;

- обстеження робочих місць на предмет відповідності їх вимогам безпеки і гігієни праці, надання рекомендацій щодо усунення недоліків з питань охорони праці, допомога у розробці поточних і перспективних планів поліпшення стану охорони праці;

- консультативного обслуговування власників та спеціалістів підприємств з питань охорони праці;

- організації своєчасного забезпечення підприємств законодавчими та нормативно-правовими актами з питань охорони праці;

- кваліфікованої допомоги в організації забезпечення засобами захисту працюючих;

- отримання дозволу від органів нагляду за охороною праці на початку роботи підприємства;

- вирішення спірних питань між працівниками та органами влади з питань охорони праці.

З урахуванням реформованого аграрного сектора економіки і створення підприємств з різними формами власності діяльність Міністерства аграрної політики України спрямовується за такими напрямками:

- розробка єдиної політики з питань охорони праці в аграрному секторі економіки для підприємств всіх форм власності;

- методична допомога місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування з питань охорони праці в аграрному секторі економіки;

- управління охороною праці в державних підприємствах, установах і організаціях, що входять до сфери управління міністерства.

Доцільно діяльність місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в питаннях охорони праці в аграрному секторі економіки спрямувати на:

- забезпечення у межах відповідного регіону реалізації державної політики в галузі охорони праці та підвищення рівня безпеки виробництва;

- здійснення контролю, надання консультативної та методичної допомоги в профілактичній роботі з охорони праці суб'єктам

господарювання всіх форм власності.

5. Напрямки реалізації державної політики в організації охорони праці в аграрному секторі економіки в нових умовах господарювання

З урахуванням стану виробничого травматизму в аграрному секторі економіки та обставин, що складаються внаслідок його реформування та введення в дію Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" (1105-14), реалізація державної політики в організації охорони праці в аграрному секторі економіки в нових умовах господарювання повинна здійснюватися за такими напрямками:

- підготовка пропозицій по розробці нових законопроектів щодо внесення змін в діючі закони та інші нормативно-правові акти з питань забезпечення безпечної життєдіяльності та соціально-економічної спрямованості;
- розробка та реалізація перспективних програм та оперативних заходів по створенню безпечних та нешкідливих умов праці;
- визначення пріоритетних напрямків і проведення прикладних наукових досліджень в сфері безпеки і охорони праці;
- вдосконалення і впровадження системи управління охороною праці в аграрному секторі економіки;
- вдосконалення системи навчання керівників і працівників всієї ланки системи аграрного сектора економіки та організація підготовки науковців і спеціалістів вищої кваліфікації з питань охорони праці;
- координація і методичне керівництво роботою служб охорони праці державних організацій і підприємств всіх форм власності системи аграрного сектора економіки;
- проведення конкурсів, спрямованих на підвищення рівня організаційної роботи з питань охорони праці;
- використання передового вітчизняного і світового досвіду з питань охорони праці;
- сприяння впровадженню системи страхування працівників на випадок каліцтва, смерті або іншого ушкодження здоров'я від виробничих травм та інших негативних виробничих факторів;
- випробування і перевірка технічних засобів, агрохімікатів, технологій виробництва агропромислової продукції на предмет відповідності їх вимогам безпеки, гігієни праці і охорони довкілля, розвиток системи сертифікації;
- методичне та інформаційне забезпечення підприємств аграрного сектора економіки всіх форм власності з питань безпеки праці;

- організація забезпечення працюючих засобами індивідуального захисту;
- організація виконання рішень органів державного нагляду за охороною праці та профспілок;
- відпрацювання механізму економічних важелів щодо заохочування суб'єктів підприємницької діяльності на розвиток відповідної інфраструктури виробництва для забезпечення безпечної життєдіяльності населення.